

1960

+ register

1956-1960

JAARVERSLAG

OVER

1960

STICHTING MENNO VAN COEHOORN

J A A R V E R S L A G

over

1 9 6 0

STICHTING MENNO VAN COEHOORN

opgericht 18 april 1932

Beschermeer: Z.K.H. de Prins der Nederlanden
Erelid : W.H. Schukking te 's-GravenhageJ A A R V E R S L A G O V E R 1 9 6 0

INLEIDING

"La fortification des places,
est une science dont l'utilité
a été reconnue de tout tems."

M. Pirscher

1771

Wanneer de schrijver van het boekje „Methode nouvelle et facile pour fortifier les places“, zijn voorwoord begint met de opmerking: „De versterkingskunst is een wetenschap waarvan men in alle tijden het nut heeft ingezien“, dan kunnen wij dit volmondig onderschrijven. De nomade reeds kende zijn ringwal om de tent, teneinde het leven van hem en de zijnen te beschermen tegen geweld van buiten. De ridder bouwde zijn versterkte huis, de nijvere poorter zijn „stede-muer“ en zij waren allen van het grote nut hiervan overtuigd. Legio zijn de voorbeelden dat een deugdelijke versterking (die doelmatig was bewapend en bezet) met vrucht werd verdedigd, zelfs tegen een overmachtige vijand.

De auteur van het, in het verslagjaar verschenen boek: „Van Palissade tot Atoombunker“, moge dan een betoog hebben opgezet om te trachten het bewijs te leveren van de ontoereikendheid van ieder verdedigingswerk, talrijk zijn de historische feiten die het tegendeel bewijzen. Wij kunnen er op deze plaats niet dieper op ingaan. Dat vele vroeger zeer sterke verdedigingswerken thans ni anders dan ruïnes zijn, is vaak niet het gevolg van vernieling door een vijand, doch meestal het resultaat van de slopingswoede van een geslacht

dat vergeten was welk een belangrijke rol de st te in het verleden had vervuld.

Vele grote mannen hebben in vroeger eeuwen op h gebied van de vestigingbouwkunst werken tot sta gebracht, die nu nog, als overblijfsel, de bewo dering opwekken van wie er belangstelling voor toont.

Een van deze groten is de Nederlandse Fortifica tiemeester Menno baron van Coehoorn, naar wie zich onze Stichting genoemd heeft. Met hem, de grootmeester der versterkingskunst, uit de glo rietijd van de Republiek der Verenigde Nederlan den voor ogen, heeft de Stichting ook in het jaar 1960 weer haar bewarende taak mogen vervullen. Daarbij vroegen in dat jaar de objecten in de provincies Noord-Brabant en Zeeland de meeste a dacht van de Stichting. In de hierna volgende o p somming van activiteiten, willen wij U een beeld geven van wat te dien opzichte als verlies en winst kon worden geboekt.

Met erkentelijkheid vermelden wij de zeer gewaar deerde samenwerking welke wij ook dit jaar mocht hebben met Ministeries, provinciale instanties, verschillende gemeentebesturen, de Rijksdienst voor de Monumentenzorg, het Staatsbosbeheer, de Bond Heemschut, de Nederlandsche Heide-Maatschap pij, de Grontmij. en anderen, waardoor ons werk voor het behoud van de oude vestingwerken weer voortgang kon hebben.

Ten behoeve van het onderhoud van de vesting Wil lemstad en onze verdere actie op het gebied van voorlichting en propaganda is het nog steeds noo zakelijk onze kasmiddelen te versterken, zo moge lijk door het aantrekken van subsidies, donaties en giften.

Met vreugde nam ook de Stichting Menno van Coeho ervan kennis dat in de loop van 1961 de totstand koming van de Monumentenwet kan worden verwacht. Ook voor ons werk komen daarin verschillende be langrijke nieuwe elementen voor, zoals: een krach tens de wet vastgestelde monumentenlijst, een we teliike regeling tot bescherming van het gezicht

op monumentale objecten en een wettelijke regeling van het oudheidkundig bodemonderzoek (opsporen van muurresten enz.).

BESTUREN

Aan onze Beschermheer, Z.K.H. de Prins der Nederlanden werd ook in het verslagjaar weer het jaarverslag aangeboden.

HOOFDBESTUUR

De Brigade-Generaal b.d. C.A. Hartmans te Breda, die namens het Nederlandse Leger- en Wapenmuseum zitting had in het hoofdbestuur van de Stichting, maakte deze plaats vacant in verband met zijn aftreden als Directeur van voornoemd Museum.

De Adviseur en Secretaris van de Stichting hebben het aftredende hoofdbestuurslid op diens afscheidsreceptie in het Legermuseum te Leiden gehouden, dank gebracht voor zijn medewerking. Bij deze gelegenheid mochten wij tevens kennis maken met de nieuwe Directeur van het Museum, de Heer A.C. Paardekooper.

Van het Bestuur van het Legermuseum is nog geen bericht ontvangen over de aanwijzing van een opvolger van de Heer Hartmans in ons Hoofdbestuur.

In het verslagjaar hebben wij, als vertegenwoordiger van de Gemeente Willemstad in het Hoofdbestuur, de nieuwe burgemeester van deze gemeente, de Heer P.B. Bouman jnr., begroet, die tevens onmiddellijk toetrad als Begunstiger van de Stichting. Wij hopen op een lange en prettige samenwerking. Met dankbaarheid mochten wij reeds dadelijk constateren de grote belangstelling welke de nieuwe Burgemeester heeft, ook voor het behoud van de vestingwerken van Willemstad.

Tevens namen zitting in het Hoofdbestuur de Here dr. J. Belonje, die op de jaarvergadering als zodanig werd benoemd, en de Generaal-Majoor der Genie C.J.J. Stoorvogel, die door de Minister van Defensie als zijn vertegenwoordiger in ons

Hoofdbestuur werd aangewezen.

Beide Heren heten wij in het Hoofdbestuur harte-
lijk welkom.

STUDIE-COMMISSIE

Samenstelling: Voorz. W.H. Schukking te
's-Gravenhage
Secr. C.A. de Bruijn te
Oegstgeest
Leden Dr. J. Belonje te Alkmaar
A.H. Mohr te 's-Gravenhage
L.J. Spanjaerdt Speckman t
's-Gravenhage
Dr. J.W. Wijn te
's-Gravenhage

Met erkentelijkheid werd kennis genomen van de mededeling van het Prins Bernhard-Fonds dat het bedrag, uitgetrokken voor de subsidiëring van de gehele Atlas van historische vestingwerken in Nederland, hoewel de uitgave enige vertraging ondergaat, toch voor deze uitgave blijft gereserveerd.

De werkzaamheden voor deel III van de Atlas (de provinciën Utrecht en Noord-Holland) zijn in het afgelopen jaar zover gevorderd dat in het begin van 1961 de verschijning van deel IIIa (Utrecht), kan worden tegemoet gezien.

De provincie Utrecht met de Oude- en de Nieuwe Hollandische Waterlinie, de Grebbe-linie en een deel van de Stelling van Amsterdam, leverde bij de voorbereiding voor de Studie-commissie nog wel wat moeilijkheden op.

Het eerste deel van de Atlas (Groningen, Friesland en Drente) is uitverkocht. De Algemene Inleiding is nog steeds verkrijgbaar. De Studie-commissie hoopt later nog eens financieel in de gelegenheid te worden gesteld om van dit deel een nieuwe (v.z.n. verbeterde) druk te kunnen bewerken.

De Studie-commissie priist zich gelukkig met de

medewerking te hebben mogen verzekeren van dr. J. Belonje uit Alkmaar, die reeds op zoveel ander gebied historische gegevens heeft gepubliceerd en ook op het terrein van de vestingbouwkunst lang geen onbekende is.

DONATEURS EN BEGUNSTIGERS

Na verschillende mutaties telde de Stichting op 31 december 1960:

Donateurs: 46

Begunstigers: 216

Als Donateur trad toe:

Vereniging van Officieren der Artillerie.

De Provinciale Planologische Dienst in Limburg meende als Donateur te moeten bedanken.

De Raad van overleg inzake de Schoonheid van Stad en Land in de provincie Noord-Brabant, werd opgeheven.

We mochten als Begunstiger inschrijven:

J. van Wijk te Amsterdam

jhr. mr. G.C. Six te Leidschendam

P.B. Bouman jnr. te Willemstad

W.A.G. Perks te Utrecht

Mevr. I. Le Poole-Bolten te Steenberghe

jhr. ir. J.W. Storm van 's-Gravensande te Arnhem

G.J.B. Verbeet te Maastricht

mr. T. Landheer te 's-Gravenhage

Mej. J.E. Tak van Poortvliet te 's-Gravenhage.

Door overlijden moesten worden afgevoerd de Begunstigers:

~~A.J. Gijsberti Hodenpijl te Maastricht~~

~~M. Saarloos te Willemstad~~

~~mr. Baron van Heemstra te Arnhem~~

~~jhr. dr. D.P.M. Graswinkel te 's-Gravenhage~~

~~L.J. de Decker te 's-Gravenhage.~~

De volgende Begunstigers hebben bedankt:

J.W. Dieleman te Ede

J. Brouwer te Nieuwpoort

ir. W.P.C. Knuttel te 's-Gravenhage

U. van Meulen te Amsterdam

H. Cool te Heemstede
 Mej. W.J. Ruys te Amsterdam
 mr. W.G. Wendelaar te Hilversum.

FINANCIËEL OVERZICHT over het jaar 1960

	<u>Lasten</u>	<u>Baten</u>
Contributies		f. 1.041.50
Intrest		" 538.76
Willemstad	f. 4.129.07	" 3.420.--
Historische atlas	" 6.72	72.50
Secretariaat	" 842.03	
Contributies en bijdra- gen aan derden	35.--	
Diverse onkosten	" 141.81	
Nadelig saldo		" 81.87
	f. 5.154.63	f. 5.154.63

V E R G A D E R I N G E N

JAARVERGADERING VAN HET HOOFDBESTUUR

In de voor dit doel, door de Directeur van de Rijksgebouwendienst welwillend beschikbaar gestelde vergaderzaal van deze Dienst, werd op vrijdag 29 april de gebruikelijke jaarvergadering van het hoofdbestuur gehouden. Van de 33 leden van het hoofdbestuur waren 17 heren aanwezig, terwijl er 6 bericht van verhindering hadden gezonden.

Nadat de notulen van de vorige jaarvergadering waren aangenomen, werd het jaarverslag 1959 in bespreking gebracht. Hierbij liep de discussie voornamelijk over de kwesties: propaganda en subsidies voor het onderhoud van het erfpachtgoed van de stichting, de wallen van Willemstad. Hoe het in dit verslagjaar met de propaganda ver- gaan is, wordt vermeld onder dit hoofd in het vervolg van het verslag.

Over de kwestie van de overheid-subsidie ten be- loeve van het werk van de stichting in het alge- een en van het onderhoud van Willemstad in het bijzonder, kon nog geen optimistische toon worden tangeslagen.

Is een bezoek aan Willemstad...

van het dagelijks bestuur, werd in zijn vergadering ernstig overwogen hoe een begroting voor de meest noodzakelijke onderhoudskosten zou moeten luiden. De voorzitter heeft met deze gegevens gewapend vervolgens een onderhoud gehad met een bevoegde instantie van het Ministerie van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen, waar terzake een moedgevens geluid werd vernomen.

Blijkens het overzicht van de geldmiddelen van de stichting heeft de kas in 1959 weer de somma van f. 345.- moeten bijpassen om het onderhoud van de vestingwerken van Willemstad te kunnen bekostigen. De commissie tot het nazien van de boeken van de penningmeester, bracht een gunstig rapport uit waardoor op haar voorstel, aan het dagelijks bestuur volledig décharge kon worden verleend voor het gevoerde beheer.

De aan de beurt van aftreden zijnde leden van het hoofdbestuur, de heren L.J. de Lagh, L.J. Spanjaardt Speckman, V. Westhof, A.H. Mohr en W.J.A. Visser, alsmede de secretaris C.A. de Bruijn, aftredend lid van het dagelijks bestuur, werden bij akklamatie weer herbenoemd.

Tevens werd besloten aan de heer dr. J. Belonje, Correspondent voor Noord-Holland ten Noorden van het IJ en begunstiger van de stichting, te verzoeken zitting te willen nemen in het hoofdbestuur.

Het zorgenkind van de stichting, maar niet minder haar troetelkind, de vesting Naarden, kwam vervolgens ter sprake. Er werden vragen gesteld de overdracht en de restauratie betreffende. Op beide vragen kon nog geen positief antwoord worden gegeven. Het hing alles nog te veel in de lucht.

De vraag van het lid, de heer Antoni, over de Linie van Den Hout, is in het verslagjaar beantwoord door de mededeling van de Directeur van de Cultuurtechnische Dienst, die naar een en ander een onderzoek instelde, en ons heeft bericht dat "geen ruilverkaveling, waarin deze Linie is gelegen, in actieve voorbereiding is, noch in de

"... de jaren valt te verwachten."

Ten slotte werden er nog wensen geuit ten aanzien van de aanvulling van het register op de jaarverslagen, waarover de heer Weezeman -, en een herdruk van de Naam- en Adreslijst, waarover zich de secretaris zou ontfermen.

Beide zaken kregen in dit verslagjaar hun beslag

Het DAGELIJKS BESTUUR vergaderde in het afgelopen jaar iedere maand behalve in de maand augustus, terwijl het tussentijds, voor zo ver nodig, verschillende malen contact had over urgente zaken. Bij schrijven van 19 december 1960 werd, nadat de Hoofddirecteur van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg, de heer Hotke vooraf reeds persoonlijk de redenen hiervoor (toekomstig plaatsgebrek in de vergadering van het dagelijks bestuur had uiteengezet, aan de stichting het gebruik van de ruimte voor archief-berging en vergaderingen, tegen 1 april 1961 opgezegd.

BEZOEKEN

Leden van het dagelijks bestuur bezochten in 1960 de navolgende historische vestingwerken:

DOESBURG (Herbeplanting Liniën)

EMMERSCHANS (Restauratie o.l.v. Prof. van Giffen)

HINDERDAM (Overdracht aan Watersportcentrum en herstel)

KATSHAAR (Restauratie v.m. Werk o.l.v. Prof. van Giffen)

NAARDEN (Reconstructie Bastion Nw. Molen en volledige herbeplanting)

VEERE (Restauratieplan der v.m. vestingwerken)

WILLEMSTAD (Nieuwe begroting onderhoud; opruimen v.m. Duitse bunkers).

PROPAGANDA

Voor propaganda werd onder een groot aantal oud genie-officieren (55) actie gevoerd door de toezending van een jaarverslag met de aanmelingskaart. Slechts één reactie werd hierop ontvangen, n.l. van een oud-hoofdofficier, die een „bijdrage

in ééns" voor de kas stuurde.

Een artikel van de secretaris over het werk van de Stichting, in een der nummers van Heemschut, leverde een enkele begunstiger op.

We zullen het moeten eens zijn met een der leden van het dagelijks bestuur, dat HET middel om donateurs en begunstigers te winnen is: het persoonlijk contact. De voornaamste propagandisten voor de stichting zullen dus moeten zijn de donateurs en begunstigers zelf. Het teruglopen van het aantal Donateurs en Begunstigers maakt dit dubbel noodzakelijk. Wij hopen dat velen hunner die taak zullen willen opvatten.

Naamsteen 1776 van het bastion Stadhouder
in de Hoge Bossche Fronten te Maastricht.

Groep deelnemers aan de excursie op 11 juni
1960 naar Maastricht, tijdens het bezoek aan
de Hoge Bossche Fronten te Maastricht.

EXCURSIE

Hoewel een excursie naar het zuiden van het land, naar Maastricht, waar zo vele resten van oude vestingwerken zijn te bewonderen, reeds enige jaren bij het dagelijks bestuur in overweging was, werd hiervan telkens weer afgezien in verband met de afstand, waardoor een te geringe deelname werd gevreesd.

Ten slotte werd de kloeke stap gewaagd en in de maand februari van het verslagjaar een voorlopige opgave gevraagd van deelnemers aan een mogelijke excursie naar Maastricht.

De eerste reactie was uitermate verrassend; niet minder dan 96 personen gaven zich spontaan hiervoor op.

Natuurlijk werd wel begrepen dat van dit getal wel enkele tientallen zouden afvallen; gezien vooral ook de geruime tijd die nog restte voor de eigenlijke datum van de excursie.

Toch waren het nog 68 deelnemers, die op de morgen van de 11e juni in de grote hal van het Maastrichtse stadhuis aanwezig waren om het geestige woord van welkom van de Burgemeester aan te horen. Burgemeester Mr. W. Baron Michiels van Kessenich gewaagde, namens het Gemeentebestuur, van grote waardering voor het werk van de Stichting en bood onze voorzitter, de oud-Maastrichtenaar L.J. Spanjaerdts Speckman, uit erkentelijkheid voor wat ook hij persoonlijk voor Maastricht heeft gedaan, het Stadsboek der gemeente aan.

De voorzitter toonde zich in zijn antwoord hiervoor zeer gevoelig te zijn en verzekerde het gemeentebestuur dat het de deelnemers(sters) aan deze excursie een grote eer was door het college van B. en W. op deze wijze te worden ontvangen en dat zij met veel genoegen deze dag in dit deel van het mooie Limburg zouden doorbrengen. Na het bezichtigen van enkele kamers van het fraaie stadhuis, nam de eigenlijke excursie een aanvang. Eerst werd gereden naar de omgeving van de Helpoort, waar de voornaamste resten van de middeleeuwse vestingwerken te vinden zijn. De eenvoudi-

ge, met zadeldak gedekte en door twee hoge toren versterkte Helpoort is hiervan wel het meest sprekende onderdeel. Bij de restauratie van 1881 e.v. werd aan de buitenzijde van de poort een machicolis van hout uitgebouwd. Op een oude tekening van de poort komt deze uitbouw niet voor. Links en rechts zijn enkele restanten (ged. gerestaureerd ca. 1906) van muren en torens; o.a. de Pater Vincktoren. Langs de O.L. Vrouwekade ligt nog een groot stuk van de z.g. O.L. Vrouwewal, een 17de-eeuwse muur, die echter voor een deel diep in de grond ligt.

Eerst buitenlangs en daarna over en achter de muur werd het 17de-eeuwse gedeelte tussen de St. Pieters- en Tongersestraat bekeken, alsmede de rondelen „De Vijf Koppen" en „Haet en Nijt" (17de eeuw). Door de poort „Waarachtig" (1888) en langs de Prins Bisschopsingel werd vervolgens naar het fort St. Pieter gereden.

Dit stenen fort, in 1702 gebouwd door Daniël Wolf baron von Dopff, werd na 1815 verhoogd en voorzien van enkele batterijen. De bovenste, voor 12 stukken vlakbaan geschut, de onderste, in de saillant van het fort, verzonken voor enkele mortieren. De droge gracht werd vroeger verdedigd door vuur uit de escarp- en contrescarpgalerijen.

De schietgaten in de escarpgalerij zijn van een bijzonder maaksel. De schutter kon vanuit zijn plaats voor het schietgat, door kanalen opwaarts, horizontaal en neerwaarts, vuur brengen in drie verschillende richtingen. Rond een diepe put, in het centrum van het werk, voert een wenteltrap naar kazematten onder in de St. Pietersberg, van waaruit de gangen in deze berg konden worden bestreken. De toegang naar deze kazematten is thans afgesloten.

De ruimte in de keel van het fort is ingenomen door een in het jaar 1938 gebouwd restaurant, waardoor het fort St. Pieter voor de bewoners van Maastricht en de vacatiegangers een recreatieoord is geworden.

In dit restaurant heeft het gezelschap de Limburgse Koffietafel gebruikt. Aan het slot van de

maaltijd heeft onze Adviseur, de heer W.H. Schukking een geschied- en vestingbouwkundige beschouwing gegeven over de Hoge Bossche Fronten, het object dat na de lunch zou worden bezichtigd.

Van deze vestingwerken, naar de bouwmeester uit ca. 1777 ook wel Du Moulinse Fronten genoemd, is nog slechts een klein gedeelte vrijwel intact overgebleven. Het omvat de v.m. bastions Prins Frederik, Stadhouders, Erfprins, Saxen en Holstein. Verder de Couver-face Du Moulin, de Lunetten Zeeland, Holland, Gelderland. Schuin daarvoor is gelegen het fort Koning Willem I. De gemeente Maastricht heeft het beheer over deze werken, behalve van het fort, opgedragen aan de vereniging V.V.V. Het bestuur van deze vereniging was zo vriendelijk om aan de deelnemers(sters) van de excursie vrije toegang tot de fronten te verlenen en er voor te zorgen dat enkele te bezichtigen mijngangen waren ontsloten. Onze correspondent voor Zuid-Limburg, de heer L. Morreau te Maastricht, die in dit c.9000 M lange stelsel van mijngangen thuis is als niemand anders, had een combinatie van gangen uitgezocht en diende daarin als gids. Met grote belangstelling volgde het gezelschap in het duister zijn voetspoor, ook toen weer het daglicht verscheen en de tocht door droge grachten en tussen hoge gemetselde (vaak zeer vervallen) muren werd voortgezet. Enkele foto's, genomen door onze begunstiger dr. W.H.C. Schukking te Amsterdam, en welwillend voor dit doel beschikbaar gesteld, hebben wij in dit jaarverslag, als herinnering aan deze welgeslaagde dag, opgenomen.

Het slot van de excursie was, na een rondgang door het nog intact zijnde linkerdeel van het fort Koning Willem I het gebruiken van een kopje thee in het restaurant van het Fort St. Pieter, waarna ieder weer zijn eigen weg ging. De een trachtte de trein te halen die hem weer veilig thuis zou brengen, terwijl anderen zich met eigen vervoermiddel huiswaarts begaven. Nog anderen bleven in Maastricht of de omgeving, teneind

deze prettige dag te besluiten met een gezellig weend in het gastvrije zuiden. Weer anderen, voornamelijk jongeren, brachten eerst nog een bezoek aan de muren en rondelen van de v.m. Pieterspoort tot aan de Reekpoort, aan de Heksenhoek met schil derachtige omgeving, en aan de eerste ommuring langs Kleingrachtje en Langgrachtje.

BEMOEIINGEN VAN DE STICHTING TEN AANZIEN VAN HET BEHOUD VAN OUDE VESTINGWERKEN

FRIESLAND

Dokkum

Van de middeleeuwse versterkingen zijn in 1531 de laatste resten geslecht, waarna in 1582 om de stad een gebastioneerde zeshoek werd aangelegd. De zes bastions (Dwingers genaamd) zijn voor het merendeel nog in goede staat aanwezig. Op één hiervan, de Aitzemadwinger, stond een gasfabriek, welke in het verslagjaar is afgebroken. Het gemeentebestuur liet door de Ned. Heide Mij. een restauratieplan opmaken. Een deel van het daarmee gemoeide bedrag komt ten laste van de gemeentekas. De Rijkscommissie voor de Monumentenzorg acht het in beginsel verantwoord in de kosten hiervoor een rijkssubsidie te verlenen, die evenwel niet voor 1964 betaalbaar kan worden gesteld.

DRENTE

Emmerschans

In het najaar is, onder de leiding van Prof. A.E. van Giffen uit Groningen, de restauratie van deze schans begonnen. Overeenkomstig het nog aanwezige minuteplan en de bijzonder goed bewaarde grondsporen wordt het werk geregeld voortgezet. Tijdens de graafwerkzaamheden kwamen enkele sporen te voorschijn van overblijfselen ener oudere, loch veel kleinere redoute, onder en binnen de in 1800 aangelegde schans. Prof. van Giffen wil, zo hem hiervoor een extra subsidie zou kunnen worden verleend, ook deze resten worden

ven en straks wanneer de restauratie der schans van 1800 gereed is, deze op de een of andere wijze duidelijk aangeven. De Stichting Oud-Drenthe, waarvan Prof. van Giffen de zeer actieve voorzitter is, doet hiermede een goed werk.

Katshaar. Post op de

De redoute met daarvoor gelegen hoornwerk werden onder de leiding van Prof. A.E. van Giffen gerestaureerd, welk werk in het najaar gereed kwam. Daarna is het in oktober door de Burgemeester van Coevorden officieel opengesteld. De Ondervoorzitter was bij deze plechtigheid namens de Stichting aanwezig. Bij ons was twijfel gerezen over de juistheid van de gerestaureerde schietsleuven. Prof. van Giffen zegt hierover in het Nieuws-Bulletin van de K.N.O.B. 1961, afl. 2 kol^x 34: „De twijfel gebleven aan de juistheid van de restauratie der „embrasures" of schietgaten in de „Enveloppe" of het „getenailleerd retranchement à cheval" van de Katshaar - waaromtrent de volkomen onleesbare bodemgesteldheid ter plaatse geen eigen aanwijzing kon geven -, is inmiddels opgeheven; de schietgaten zijn thans gecorrigeerd. Dit was mogelijk op grond van nieuwe gegevens, verkregen bij het herstel van de veel beter geconserveerde borstweringen, schietgaten en merlons (de borstwering tussen de schietgaten) der Emmerschans.

Zodoende is de verbeterde reconstructie geheel verantwoord".

Zwartendijksterschans

Aan de voltooiing van de restauratie der Eener- of Zwartendijksterschans is in 1960, wegens gebrek aan arbeidskrachten, niet verder kunnen worden gewerkt.

Door ruil van grond is het aan de Stichting „Oud-Drenthe" gelukt de schans, op een klein stukje van de noorderlijke voet der Contrescarp na, op eigen grond te doen liggen.

Zo meldde Prof. A. E. van Giffen, die ook de res-

tauratie van deze schans heeft geleid.

GELDERLAND

St. Andries fort (Oud)

Gedeputeerde Staten van Gelderland hebben bij de brief van 28 mei 1960 medegedeeld dat, zolang het beroep bij de Kroon, door de eigenares van de schans tegen een afwijzend besluit van het Prov. Bestuur, nog hangende is, van hen geen beslissing is te verwachten inzake het verzoek om ontheffing van de bepalingen van de ontgrondingsverordening ten behoeve van het aftichelen van een gedeelte van tot het fort St. Andries behorende terreinen.

Doesburg (Hoge- en Lage Liniën)

Vanwege de grote vernielingen door het vee aangericht aan de bestaande beplanting van de Liniën heeft, op advies van de Staatssecretaris van OKW, de Dienst der Domeinen, alle verpachtingen met ingang van 1 januari 1960 ingetrokken.

De Rijksdienst voor de Monumentenzorg won het advies in van de Stichting inzake een nieuw beplantingsplan op te maken door de Ned. Heide Mij.

Na een bezoek van de Secretaris aan de Liniën, in gezelschap van de Hoofdinspecteur van de Ned. Heid Mij, de heer Memelinck, heeft het dagelijks bestuur aan de Rijkscommissie geadviseerd het beplantingsplan voor de Hoge en Lage Liniën te doen voorbereiden en uitvoeren door de Ned. Heide Mij.; verder het onderhoud aan deze Mij. te doen opdragen en geen vee meer op de wallen toe te laten dan onder strenge bepalingen op de bescherming der aanwezige beplanting.

De beslissing terzake is door de Min. van O.K. en I. nog niet genomen.

roenlo

De raad der gemeente heeft op 11 februari besloten tot de verkoop van de in het jaarverslag 1959, pag. 15, bedoelde grond. Deze grond, waarop voor een Halve Maan moet hebben gelegen...

een oogpunt van natuurschoon met de overgebleven resten der v.m. vestingwerken o.i. één geheel uit. Daarom is het te betreuren dat het gemeentebestuur om aan een plaatselijke fabriek, die uitbreiding zocht en ook wel elders had kunnen vinden, (industrieterrein) te believeu, hiertoe is overgegaan. Op 18 mei diende deze kwestie voor Gecommitteerden van de Staten van Gelderland, waar het bestuur van het Grols Museum en ons dagelijks bestuur, vertegenwoordigd door de voorzitter en secretaris, de zienswijze van de tegenstanders van deze verkoop hebben verdedigd. Via de Rijksdienst voor de Monumentenzorg adviseerde het dagelijks bestuur over deze vervreemding van grond aan de Min. van O.K. en W. Op de vergadering van het dagelijks bestuur van 29 september moest echter worden medegedeeld dat de Staatssecretaris van O.K. en W. aan het gemeentebestuur heeft bericht dat hij zich niet zou verzetten tegen de betrokken verkoop. Economische belangen der gemeente moeten hier prevaleren. De zaak schijnt echter nog in beroep bij de Kroon te zijn. Het gemeentebestuur vroeg aan de Stichting een bijdrage in de kosten van het opknappen van de wal. Aan B. en W. werd in overweging gegeven zich om subsidie te wenden tot O.K. en W.

UTRECHT.

Abcoude (Werken aan 't Gein)

Op advies van onze adviseur, de heer W.H. Schukking, heeft de Rijkscommissie voor de Monumentenzorg aan de Staatssecretaris van O.K. en W. bericht, dat zij van mening is, dat de wal, tussen de Geindijk en het fort Nichtevecht en de beide batterijen, in hun tegenwoordige gedaante behouden moeten blijven. Blijkens ingekomen berichten is de Staatssecretaris overeenkomstig dit advies met de Min. van Defensie in onderhandeling getreden.

Tienhoven (fort)

Op een vraag van de Dienst der Domeinen of de Stichting belangstelling heeft voor het fort Tienhoven is geantwoord, dat behoud op prijs gesteld moet worden in verband met het belangrijke historische- en landschappelijke karakter van dit werk. In verband hiermede werd ook de Ver. tot behoud v Natuurmonumenten in Nederland gewaarschuwd. Deze vereniging heeft later gemeld geen belangstelling voor het fort te hebben, doch de Commissie voor het Stichtse Plassengebied hierop opmerkzaam te hebben gemaakt.

Blijkens een inspectierapport van Krayenhoff bestond dit werk in 1817 nog niet. Vast staat dat het als redoute met een vierkante toren erin, in 1844 is gebouwd. Van diverse verbeteringen en begrotingen bestaan bestekken uit de jaren 1848, 1863, 1879 en 1884.

NOORD-HOLLAND

Assendelft (Bunkerdorp)

Onze correspondent, de heer J. Belonje, vestigde de aandacht van het dagelijks bestuur op een complex voormalige Duitse bunkers aan de Assendelfter Zeedijk, die na informatie onzerzijds bestaan uit een zoeklichtremise, gedekt met een betonplaat, een zoeklichtopstelling en 2 woonschuilplaatsen met uitkijkpost.

Een en ander is weinig spectaculair en het dagelijks bestuur zag geen reden om op behoud aan te dringen.

Hinderdam (fort)

Het fort Hinderdam, dat werd opgeheven bij K.B. van 12/2/54 no. 74, eigendom van Defensie, werd op 12 juni door de E.a.I. der Genie te Amsterdam in beheer overgedragen aan de Unie van Watersporttoeristen, onder toezicht van het Noordhollandse Landschap.

Deze Unie zal het fort inrichten als watersportcentrum. Onze correspondent

bijwoonde, rapporteerde, dat de kazematten van het fort zijn dichtgemetseld en het bomvrije gebouw in verwaarloosde toestand verkeert. Ook de beplanting vereist dringend voorzieningen. In verband met het voornemen van de nieuwe beheerder van het fort om enig restauratiewerk hieraan te doen verrichten, brachten onze voorzitter, onder-voorzitter en penningmeester, een bezoek aan het werk en dienden van advies. Aan de Unie werden tekeningen van de vroegere toestand verstrekt. De Unie zal een lijst van wenselijke voorzieningen opmaken, die dan nog nader door het dagelijks bestuur zullen worden beoordeeld.

Naarden

1. In verband met de plannen voor een geheel nieuwe algemene beplanting van de vesting hadden wij een nauw contact met de Dienst „Landschapsverzorging“ van het Staatsbosbeheer. De correspondent van Naarden, de heer C.A. de Bruijn, maakte met Ir. Claassens van deze dienst een uitvoerige rondgang langs de bestaande beplanting. Later is de heer Claassen op de vergadering van het dagelijks bestuur de voorstellen voor een doelmatige herbeplanting nader komen uiteenzetten. De jonge opslag van het welig groeiende struikgewas, dat de toch al kwetsbare muren bedreigt, zal voor een groot deel moeten worden geroid en (of) uitgedund.

De beplanting met bomen aan de binnenzijde van de vestingwallen en op de walgangen, die bestaan zal uit de minder kwetsbare lindebomen, zal weer worden aangebracht. De begroeiing van de saillanten der bastions zal zo laag mogelijk worden gehouden en beplanting boven het in de wal aanwezige muurwerk (gebouwen en poternes) worden voorkomen.

2. De reconstructie van het bastion Nieuw Molen (ingericht naar de toestand zoals die was bij het gereedkomen van de vesting in 1685, dus

wallen), is in het verslagjaar gereedgekomen. Aan de verdere afwerking en begroeiing (gras) moet nog enige meerdere zorg worden besteed.

3. De Staatssecretaris van O.K. en W. heeft in december van het jaar aan de Min. van Finantiër doen weten, dat hij accoord kan gaan met de tekst van de akte van overdracht van de vestingwerken van Naarden naar zijn ministerie. Als voorwaarde wordt nog gesteld dat een clause in de tekst zodanig wordt gewijzigd, dat de bekledingsmuren van de bastions, die nog in beheer van Defensie blijven, bij O.K. en W. zullen komen.
4. De berichten (in de pers) over een aan het gemeentebestuur van Naarden uitgebracht sociologisch rapport, waarbij o.a. ook sprake is van een bebouwing tot vrij dicht bij de buitengracht en het herscheppen van de wallen in plantsoenen, hebben blijvend de aandacht van het dagelijks bestuur.

Weesp

Op een vraag van de Staatssecretaris van O.K. en W. onder welke noodzakelijke voorwaarden de wallen van Weesp aan het gemeentebestuur kunnen worden verkocht, heeft het dagelijks bestuur advies gegeven. Als antwoord werd medegedeeld dat tegen overdracht van de zijde van de Stichting geen bezwaren bestaan, mits omtrent afgravingen, het stichten van bouwwerken, wijzigingen, beplanting en beweiding van de bastions, het oordeel van de Stichting Menno van Coehoorn wordt ingewonnen en aan de Min. van O.K. en W. toestemming wordt geraagd.

Dit advies is door de Min. van O.K. en W. in de bepalingen, waaronder de verkoop dient te geschieden, volledig overgenomen.

ZUID-HOLLAND

Horinchem

In het uitbreidingsplan der gemeente is een be-

langrijke bebouwing opgenomen aan de oostzijde, buiten de wallen. Teneinde een korte verbinding met deze toekomstige buitenwijk te verkrijgen, was door de gemeente een doorbraak in de oostelijke wallen van Gorinchem geprojecteerd, die zou lopen over een der bastions aldaar. Het advies van het dagelijks bestuur aan de gemeente om deze doorbraak te doen plaats hebben door het midden van de courtine tussen twee bastions, zoals vestingbouwkundig te doen gebruikelijk is, werd echter door het gemeentebestuur volledig in het pla overgenomen.

Ooltgensplaat (fort Prins Frederik)

Voor enkele jaren geleden (zie jaarverslag 1959-pag. 19) heeft de Stichting, op een desbetreffende vraag van de Dienst der Domeinen, zich accoord verklaard met de uitgifte in erfpacht van het fort aan de gemeente, mits voor eventuele wijzigingen aan de grachten en aan de uit de Franse tijd daterende "Tour-modèle" tevoren toestemming aan O.K. en W. wordt gevraagd, gehoord de Stichting Menno van Coehoorn.

Het dagelijks bestuur heeft gemeend, nu de gemeente dit fort wil kopen om het aan de recreatiedienstbaar te maken, de Min. van O.K. en W. te adviseren deze verkoop niet toe te staan, doch dat een uitgifte in erfpacht aan de gemeente onder de reeds in 1959 geadviseerde voorwaarden, geen bezwaar heeft. Gelet op de ter plaatse opgedane ervaring, meent de Stichting verkoop te moeten ontraden.

Hellevoetsluis

Blijkens mededeling van de commandant in het 2^e Genie Commandement worden pogingen in het werk gesteld de voormalige Duitse bunkers A.5 en A.7, die door hun gewicht voor het behoud van de bekleedingsmuren zeer gevaarlijk zijn, te doen opruimen.

Tevens werden gegevens ontvangen over andere voormalige Duitse bunkers en vestingwallen (zie Wil.

lemstad).

Wierickerschans

Van de hand van onze adviseur, de heer W.H. Schukking, werden historische gegevens over deze schans (opgeh. bij K.B. van 5-2-'60 nr. 72) gepubliceerd in de Goudse Courant en in het Maandschrift "Ons Leger". Hieruit blijkt dat het fort in 1828 tot stapelplaats van buskruit werd ingericht, en toen ook de dwarsgracht is gegraven.

ZEELAND

Hulst (Linie)

Overeenkomstig het advies van de Stichting Menno van Coehoorn heeft de Staatssecretaris van O.K. en W. aan het gemeentebestuur bericht, dat hij bezwaar maakt tegen de voorgenomen afgraving van een gedeelte van de Linie van Hulst naar het fort Woerschans (zie jaarv. 19/1959). Naar een ingekomen mededeling gaat de heer Le Page uit Mechelen een verhandeling schrijven over Hulst en de Liëniën.

St. Jan (voorm.fort)

De correspondent voor Oost-Zeeuws Vlaanderen, de heer R. Sloock te Sas van Gent, heeft ons bericht, dat het voormalige fort St. Jan bij Zuiddorpe is aangekocht door een particulier, die er een woonhuis op wil laten bouwen. Aangezien de toekomstige bewoner het fort zoveel mogelijk in oude stijl wil houden en z.m. herstellen, werden tekeningen geraagd. De door onze adviseur, de heer Schukking, verzamelde cartografische gegevens over dit werk, zijn aan de betrokkene toegezonden.

auritsfort

De eigenaars van het v.m. fort bij Hoek in Z.Vl., hebben aan het Provinciaal Bestuur in Zeeland toestemming gevraagd dit fort te mogen afgraven. Reeds in de jaren 1952 en '54 stemde de Stichting n. beginsel toe tot ...

jaarversl. 18/1952 en 16/1954) onder voorwaarde: dat deze tot op 1 M. hoogte plaats vindt en de oude vorm van het fort bewaard blijft. Onder dit beding heeft het Provinciaal Bestuur de afgraving toegestaan; zo meldde ons de heer Geitenbeek van het Staatsbosbeheer te Bergen op Zoom.

Sluis

In het begin van het jaar verklaarde de Staatssecretaris van O.K. en W. aan het gemeentebestuur van Sluis, dat hij, behoudens enkele kleine wijzigingen, instemde met de plannen voor restauratie van de wallen. Tot een daadwerkelijke uitvoering van de voorgenomen plannen was het echter aan het eind van 1960 helaas nog niet gekomen.

Veere

Op 6 mei bezocht het gehele dagelijkse bestuur i gezelschap van de heren Hotke, Meischke en Stapper van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg de v.m. vestingwerken van Veere. Het door het Architectenbureau Kuiper, Gouwetor en de Ranitz, opgemaakte restauratieplan, was de handleiding tijdens deze tocht.

Een uitnodiging onzerzijds om n.a.v. het restauratieplan in persoonlijk contact met de ontwerper, de heer Gouwetor, te komen, mocht nog steeds niet gelukken.

Hoewel met het uitbrengen van een definitief advies aan het Staatsbosbeheer wordt gewacht, heeft het dagelijks bestuur een voorlopige opgave van zijn wensen aan Ir. Gouwetor toegezonden.

Inmiddels deed het gemeentebestuur van Veere ons weten, dat het de wallen door een restauratie in de oorspronkelijke staat wil terugbrengen. Gaarne zullen wij hierover nog nader adviseren.

IJzendijke

De Staatssecretaris van O.K. en W. heeft zich a coörd verklaard met de overgelegde plannen tot restauratie van het ravelijn, waarover ook het

dagelijks bestuur heeft geadviseerd (zie jaarvers 21/1959).

NOORD-BRABANT *

Bovensluis (fort bij Willemstad)

Dit fort uit 1861, dat aanvankelijk aan de gemeente Willemstad (zie jaarverslag 9/1951 en 10/1952) doch in 1953 aan een particulier werd verkocht (zie jaarversl. 14/1953), is dit jaar weer in de publiciteit komen te staan. Zelfs de pers heeft er aandacht aan besteed (zie courantenknipsels no. 314). Nadat "Het Noord-Brabants Landschap" de aandacht van het gemeentebestuur van Willemstad had gevestigd op een gedeeltelijke afgraving van de wallen, heeft het dagelijks bestuur informatie in gewonnen. Naar ons is medegedeeld werd het fort aan de tegenwoordige eigenaar, die in het gebouw een koelpakhuis exploiteert, zonder beperkende voorwaarden verkocht. Toen een bulldozer, op last van de eigenaar, een dag aan het werk was geweest, lag een gedeelte wal, bijna de gehele noordzijde van het fort omvattende, in de fortgracht.

De provinciale ontgrondingsverordening voorziet in deze grondverplaatsing niet. In feite is geen grond afgevoerd, doch slechts verplaatst. Intussen is het fort, dat bijzonder mooi ligt in dit Brabantse landschap, voor altijd geschonden.

Heusden

*C.O.K.
Brabants-landschap 220712*

De beslissing ten aanzien van de restauratie van de voormalige vestingwerken van Heusden is nog steeds niet genomen. Zeer belangrijke factoren in deze zaak zijn: dat de eigendom van de wallen overaant van Domeinen naar het Ministerie van O.K. en . en het Kroondomein, dat het vruchtgebruik der erken heeft, alsmede de pachters van de betrokken gronden, schadeloos gesteld worden. Daarom eende het dagelijks bestuur goed te doen bij de inister aan te dringen op een bespreking tussen lle belangstellenden, teneinde de overdracht en ergoedingen, voor te bereiden.

inmiddels heeft de C.O.K. Ministerie van O.K. en .

jaar het plan voor de restauratie aan het gemeentebestuur, dat hiervoor opdracht gaf, aangeboden. Gezien het hoge bedrag, dat voor de restauratie moet worden uitgetrokken, valt het niet te verwonderen, dat het Ministerie van O.K. en W., toen het kennis van de begroting nam, de zaak nog in beraad heeft gehouden.

Een uitvoering met behulp van machines zou deze kosten met ca. een derde kunnen drukken, waar echter tegenover staat, dat dan geen subsidie in D.A.C.W.-verband kan worden verwacht.

Het gemeentebestuur overweegt tevens in het kader van de restauratie, de aanleg van een jachthaven; waarover nog onderhandelingen gaande zijn. Onze stichting heeft reeds sedert lange jaren geregeld bemoeiingen met plannen, besprekingen enz. betreffende een restauratie van de wallen van Heusden.

Ook voor het economisch leven van Heusden, en voor het toerisme in dit deel van Noord-Brabant moet het noodzakelijk worden geacht, dat uitzicht wordt geopend op een definitieve oplossing.

Halsteren (v.m. fort Pinssen)

Van de Prov. Plan. Dienst in Noord-Brabant werd bericht ontvangen dat het tracé van de ontworpen nieuwe verbindingsweg Tholen-Roosendaal bij Halsteren de overblijfselen van het fort Pinssen gedeeltelijk zal aantasten.

Aan de Provinciale Waterstaat hebben wij in overleging gegeven deze aan te leggen weg bij Pinssen iets naar het zuidwesten te laten verschuiven, waardoor hij met een flauwe bocht om dit object heenbuigt.

Terheijden (Spinolaschans)

In de keel van de schans, waar vroeger de contrercarp lag, heeft een tuinder bouwland in pacht waarop hij graag een z.g. „rolkas" zou willen aanleggen. Hiertoe diende hij een verzoek in bij de E.a.I. te Breda, die deze aanvraag doorzond aan de Rijksdienst voor de Monumentenzorg.

van verschillende zijden zijn bezwaren ingekomen tegen de eventuele uitvoering van dit plan. De Gemeente Terheijden o.a. overweegt deze schans in beheer of eigendom te krijgen met het doel haar te restaureren.

Het Noord-Brabants Landschap en ook de Bond Heem-
schut verzetten zich eveneens tegen het oprichten van de rolkas aangezien hierdoor een groot deel van het landschappelijk aspect van de schans dreigt verloren te gaan. Het bestuur van het Landschap besloot te trachten van de eigenaresse gedaan te krijgen dat de schans aan hen wordt overgedragen of verkocht. Een nadere beslissing van de Minister van O.K. en W. wordt nog ingewacht.

Willemstad

De wallen van Willemstad, ons in erfpacht toevertrouwd, zullen naarmate de Delta-werken vorderen, steeds meer de aandacht trekken van het toerisme op het land en te water.

Voor het onderhoud van de wallen werd in het jaar 1960 weer een Rijkssubsidie van f. 3000.- ontvangen. De totale kosten bedroegen f. 4129.07. Het tekort werd door de opbrengsten uit de huren, groot f. 420.-, en een bijdrage uit de kas van de Stichting aangevuld.

Pogingen om de ontsierende v.m. Duitse bunkers en andere op de wallen aanwezige bouwvallen te doen opruimen, mochten nog steeds niet gelukken, hoewel verschillende stappen bij hogere instanties werden gedaan.

Het dagelijks bestuur blijft echter aandacht schenken aan deze aangelegenheid.

De voorzitter van de Stichting heeft, op verzoek van het bestuur der in oprichting zijnde „Stichting Recreatiecentrum Hollands Diep“, als vertegenwoordiger van Menno van Coehoorn in dat bestuur zitting genomen.

In de aanvraag van het „Centrum“ om in bastion VII een restaurant te mogen bouwen is door de Staatssecretaris van O.K. en W. nog geen beslissing

sing genomen.

Door het dagelijks bestuur is overwogen om aan het Hoofdbestuur voor te stellen; bij het even tueel in gebruik nemen van bastion VII door het recreatiecentrum, van verder beheer hierover a te dien en dit bastion uit de erfpachttakte te doen lichten.

De binnenruimte van het bastion was door de Stichting verhuurd, en werd gebruikt als kippe fokkerij. De huur is per 15 december 1960 opge zegd.

4. Aan de correspondent van Willemstad, de heer W. Maris J. Azn., wordt voor zijn omvangrijke arbeid, verband houdende met het beheer en toezicht op het erfpachtgoed van de Stichting, grote dank gebracht.

Woudrichem

Door de Provinciale Planologische Dienst in Noord Brabant werd geïnformeerd of de Stichting bezwaar zou hebben tegen een te maken smalle doorgang voor wandelaars en wielrijders, in de wal van Woudrichem.

Aangezien vroeger op deze plaats de Westpoort heeft gestaan (zie: Van Deventer nr. 39 en kaart 3212 ARA van Adr. Anthonisz), kan hiertegen weinig bezwaar worden ingebracht.

Het maken van een poterne (of poortje) wordt verkieslijker geacht dan een open doorgang. Het gemeentebestuur zal t.z.t. de plannen hiervoor, alsmede de ontwerpen voor tunnel en brug over de gracht, ter beoordeling bij ons inzenden. De burgemeester is er op gewezen dat voor een en ander ook de toestemming van de Minister van O.K. en W nodig is.

LIMBURG

Gennep

Van de Bond Heemschut werden de namen van enige steenfabrikanten ontvangen, die in staat zouden

zijn de eventueel voor restauratie van de vestingmuur van Gennep benodigde nieuwe, bijpassende, stenen te leveren. Tevens heeft Heemschut er bij het gemeentebestuur op aangedrongen de resten stadsmuur te behouden. Later ontvingen wij bericht dat het gemeentebestuur tot een gedeeltelijke restauratie van de muur wil overgaan. De gemeente is in overweging gegeven aan de Minister van O.K. en W. hiervoor een bijdrage in de kosten te vragen.

Heumense Schans

De Vereniging tot behoud van Natuurmonumenten in Nederland is eigenaresse geworden van de Schans. Ten behoeve van het jaarverslag van deze vereniging heeft onze adviseur, de heer W.H. Schukking, een historisch overzicht van de schans verstrekt.

Maastricht

De secretaris heeft tijdens een bezoek aan Maastricht, in gezelschap van de correspondent, de heer L. Morreau, geconstateerd dat de Naamsteen van het tot verdwijnen gedoemde bastion "Randwijck" (zie: Jaarv. 26/1959), is ontvreemd en een plaats gevonden heeft bij een watersportcentrum onder Heugen aan de Maas.

Van een en ander is melding gemaakt aan de Rijksdienst voor de Monumentenzorg. Tevens werd door het dagelijks bestuur de wens naar voren gebracht deze steen op te eisen en hem een voorlopige plaats te geven in een van de Maastrichtse plantsoenen om later, in de omgeving waar het bastion "Randwijck" heeft gelegen, aan de nieuwe oever van de Maas een definitieve plaats te krijgen.

Mookerschans

Naar ons werd bericht verkeert de Mookerschans, tengevolge van vernielingen door het publiek, in zeer vervallen staat. Van een en ander is de Rijksdienst voor de Monumentenzorg op de hoogte gesteld.

Sittard

Bij een voorlopig onderzoek naar de oude stenen ommuring, die op vele plaatsen nog onder de aanwezige stadswallen is aan te tonen, is gebleken dat de bouw daarvan kan zijn beïnvloed door het stelsel van Albrecht Dürer (omstreeks 1520). Het graafwerk naar de resten van deze muren heeft plaats onder de leiding van de heer J.G.N. Renaud van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek te Amersfoort.

AANWINSTEN

Schenkingen werden ontvangen en in dank aanvaard van:

1. Het Provinciaal bestuur van Noord-Brabant, een exemplaar van de Ontgrondingsverordening in de provincie.
2. De Oudheidkundige Kring „De Oranjeboom” te Breda, jaarboek 1959.
3. mr. G. Overdiep te Groningen. Een artikel over de schans „Het Poepenhemeltje” bij Assen en het beleg van Steenwijk.
4. H. Stam te Arnhem. Artikelen over het fort Westervoort en de Stad Vianen.
5. Het Provinciaal Genootschap voor Kunsten en Wetenschappen in Noord-Brabant, periodiek het blad „Brabantia”.
6. Majoor J.D. Heybroek te Breda, een foto-reportage met verklaring van het fort Bovensluis bij Willemstad.
7. dr. J.W. Wijn te Scheveningen. „Het Staatsche Leger”, deel VIII.

Verder werden weer ontvangen de periodieken der verschillende verenigingen en stichtingen waarmede onze Stichting contacten heeft, alsmede vele courant-knipsels volgens onderstaande opgave.

Het COURANTENKNIPSEL-ARCHIEF werd uitgebreid
net:

- 279 WILLEMSTAD Centrum van het Deltagebied, uit:
Dagblad De Stem 11 en 19 septem-
ber 1958.
- 280 HULST De Dobbele of Bollewerckpoorte,
uit: Cobouw 9 januari 1959.
- 281 DELFT Restauratie Oostpoort, uit: Cobouw
26 februari 1960.
- 282 ZWOLLE De strijd om het behoud van een
stad, uit: Elsevier (4) 23 januari
1960.
- 83 - Prof. van Rooyen: Voorkom uitster-
ven van het Gooi, uit: De Volks-
krant 20 februari 1960.
- 84 MAASTRICHT Bastion bij Maastricht (Randwijck)
wordt gesloopt, uit: Cobouw 8
januari 1960.
- 85 NAARDEN Actie voor behoud vesting Naarden,
uit: Cobouw 5 juni 1959.
- 86 ASSEN J.A. Harms, Een historische merk-
waardigheid bij Assen (Schans
Poepenhemeltje), uit: Maandblad
Drenthe februari 1958, pag. 8.
- 87 NAARDEN Schoongemaakt schilderij onthult
oude vesting, uit: De Gooi en
Eemlander 10 maart 1960.
- 88 NAARDEN Oud Naarden ontdekt, uit: Utr.
Nieuwsblad 12 maart 1960.
- 89 NAARDEN Werd „De brand van Naarden“ later
overgeschilderd?, uit: Nieuwe
Leidsche Courant 19 maart 1960.
- 90 KATSHAAR Oude schans Katshaar bij Coevorden
gerestaureerd, uit: Emmer Courant
4 april 1960.

- 291 UTRECHT Omschrijving van de opdracht (Utr. verkeersplan) aan ir. Kuiper, uit: Nw. Rott. Courant 16 april 1960.
- 292 VIANEN Vianen bestaat 700 jaar, uit: Nw. Rott. Courant 30 april 1960.
- 293 ARNHEM H. Stam. Arnhem frontstad op 10 mei 1940, uit: Gelders Dagblad 9 mei 1960.
- 294 ARNHEM H. Stam. Reeds in 1466 een blok-huis „IJsseloord”, uit: Gelders Dagblad 10 mei 1960.
- 295 UTRECHT Weerd poort werd in 1839 afgebroken, uit: Utr. Nieuwsblad 3 augustus 1960.
- 296 UTRECHT A. Graafhuis, Catharijnepoort sloot Utrecht-west af, uit: Utr. Nieuwsblad 6 augustus 1960.
- 297 UTRECHT A. Graafhuis, Tweede Catharijnepoort kwam in 1625 gereed, uit: Utr. Nieuwsblad 9 augustus 1960.
- 298 UTRECHT A. Graafhuis. In 1648 werd besloten tot bouw Wittevrouwenpoort, uit: Utr. Nieuwsblad 13 augustus 1960.
- 299 UTRECHT A. Graafhuis. Tolsteegpoort beschermde Utrecht aan de zuidkant uit: Utr. Nieuwsblad 18 augustus 1960.
- 300 UTRECHT A. Graafhuis. Tolsteegpoort was vaak een "Erepoort", uit: Utr. Nieuwsblad 23 augustus 1960.
- 301 NAARDEN Schilderijen vondst te Naarden, Drukkerij Naarden, maart 1960.
- 302 - Duiken naar de raadselen rond de "Brittenburg", uit: De Telegraaf 6 augustus 1960.

- 303 - Natuurmonumenten kocht een fort (Botshöl) en een schans (Heumense schans), uit: Alg. Handelsblad 19 maart 1960.
- 304 DOESBURG H. Stam. De vestingwerken van Doesburg (Stad en Liniën), uit: Doesburgs Streekblad 7 september 1960 en 21 september 1960.
- 305 HINDERDAM Defensie schenkt eiland aan recreatiezoekers, uit: Alg. Handelsblad 10 juni 1960.
- 306 - Vestingbouwkundige stedenbouw, uit: Bouw 22 oktober 1960, pag. 1288.
- 307 NAARDEN Waterpoort te Naarden, uit: Cobouw 28 oktober 1960.
- 308 NAARDEN Saneringsplan moet Vesting tot werkelijk hart van Naarden maken, uit: De Gooi- en Eemlander 1 december 1960.
- 309 LEIDEN Paardesteeg v.m. omwalde vestwal „Molenwerf“, uit: Nw. Leidsche Courant 2 december 1960.
- 310 - C.A. de Bruijn. Wat wil de „Stichting Menno van Coehoorn“, uit: Heemschut oktober 1960, pag. 106.
- 311 SITTARD Onderzoek naar de Sittardse wallen, uit: Nw. Limburger 4 november 1960.
- 312 SITTARD Onderzoek oude omwallingen van Sittard langdurig en sekuur werk, uit: Nw. Limburger 18 november 1960.
- 313 NAARDEN Sociologisch rapport: „Naar een Nieuw Naarden“, uit: De Bussumsche Courant 1 december 1960.

- 314 WILLEMSTAD Oude fortificaties sieren noord-
westelijk Brabant, uit: Nw. Rott
Courant 10 december 1960.
- 315 NAARDEN Utrechtse poort te Naarden, uit:
Cobouw 4 november 1960.
- 316 NAARDEN Naar een Nieuw-Naarden, uit:
De Naarder 15 december 1960.

B E S L U I T

Overeenkomstig het gestelde in artikel 2 van het Huishoudelijk Reglement wordt dit jaarverslag, na door het Dagelijks Bestuur te zijn goedgekeurd, het Hoofdbestuur in zijn jaarlijkse vergadering aangeboden.

Oegstgeest, april 1961.

de secretaris

C.A. de Bruijn.

Goedgekeurd door het Dagelijks Bestuur:

.J. Spanjaardt Speckman,	Voorzitter
.J. de Wolf,	Ondervoorzitter
.A. de Bruijn,	Secretaris
hr. P.J. van der Mark,	Adj. Secretaris
hr. ir. Six van Wimmenum,	Penningmeester
.H. Schukking,	Adviseur

P U B L I C A T I E S

zolang de voorraad strekt verkrijgbaar door aanvraag bij het secretariaat: C.A. de Bruijn, M.H. Tromplaan 210 te Oegstgeest en storting van het bedrag op postgiro nr. 63844 t.n.v. de Stichting Menno van Coehoorn te Amsterdam.

Plaatwerk „De Wallen van Naarden” f. 10.--

„Naarden 1350-1950” door C.A. de Bruijn
en W.H. Schukking f. 5.--

Atlas van historische vestingwerken
in Nederland:

Don. en Beg. anderen

Deel I (Algemene Inleiding,
Groningen, Friesland,
Drenthe) uitverkocht

Deel II (Overijssel en
Gelderland) f. 6.-- f. 9.--

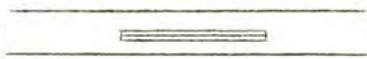
Algemene Inleiding (afzon-
derlijk) " 1.-- " 2.--

dr. J. Belonje „Het Fort Ro-
vers of (de) Rovere” " 0.10 -

dr. J. Belonje „De Linie van
Beverwijk” " 0.10 -

mr. G. Overdiep „Het Huis Ruinen als
militair steunpunt” " 0.10 -

Plattegrond en profiel Oud-Nederlands Vestingstelsel:	f. 1.50	-
Plattegrond, doorsneden en beschrijving van het Nieuw-Nederlands vestingstelsel:	" 1.50	-
Register op de jaarverslagen 1932-1955	" 0.10	-
Aanvullend idem 1956-1960	" 0.05	-
Jaarverslagen 1932-1955 per stuk	" 0.15	-
Jaarverslagen 1955 - heden per stuk:	" 0.25	-

I N H O U D

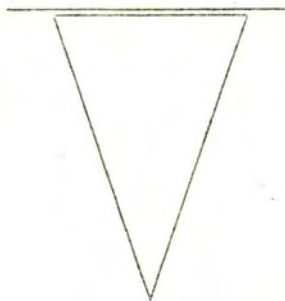
bladz

Inleiding	1
Besturen	3
Studie-Commissie	4
Donateurs en Begunstigers	5
Financieel overzicht	6
Vergaderingen, bezoeken, propaganda en excursie	6
Bemoeiingen van de Stichting ten aanzien van het behoud van historische Vesting- werken	14
Friesland	14
Drenthe	14
Gelderland	16
Noord-Holland	17
Utrecht	18
Zuid-Holland	20
Zeeland	22
Noord-Brabant	24
Limburg	27
Aanwinsten	29
Courantenknipsel-archief	30
Besluit	34
Publicaties	35
Inhoud	37

R E G I S T E R

op de jaarverslagen van 1956 tot en met 1960

Samengesteld door ir. H. Weezeman

Het eerste getal geeft de blad zijde, het tweede het jaartal van het desbetreffende verslag aan.

PROVINCIE DRENTE

Coevorden.....	14/1958
Een (zie Zwartendijkster schans)	
Emmerschans.....	14/1960
Katshaar (werken bij de -).....	15/1960
Zwartendijksterschans.....	11/1957; 13/1959; 15/1960

PROVINCIE FRIESLAND

Dokkum.....	10/1957; 14/1960
Franeker.....	10/1957
Wyckel.....	12/1959

PROVINCIE GELDERLAND

Brakel.....	11/1956; 11/1957
Doesburg.....	8/1956; 15/1958; 15/1959; 16/1960
Elburg.....	11/1957

Grebbeberg (zie bij de

Groenlo	15/1959; 16/1960
Nassau (fort) zie Voorn. de -)	16/1958
Ochten-De Spees	9/1956
Pannerden	11/1957
Poederoyen	11/1956
St. Andries (oude fort)	9/1956; 14/1958; 14/1959; 16/1960
Voorn (De -)	11/1956
Zaltbommel	12/1957
Zutfen	10/1956; 16/1958; 16/1959

PROVINCIE GRONINGEN

Abeltjeshuis (Linie -)
(zie Vlagtwedde)

Algemeen	8/1956
Bellingwolde	9/1957; 11/1959
Groningen (stad)	11/1959
Vlagtwedde	12/1959

PROVINCIE LIMBURG

Gangelt	23/1956
Gennep	26/1959; 27/1960

Heerlen	22/1957
Maastricht	21/1956; 22/1957 27/1958; 26/1959 28/1960
Mook	22/1956; 28/1960
Sittard	22/1956; 27/1959; 29/1960
Tudderen	23/1956; 23/1957

PROVINCIE NOORD-BRABANT

Bergen op Zoom	19/1956; 19/1957
Bovensluis (fort -)	24/1960
Breda	21/1959
Geertruidenberg	19/1956; 20/1957
Halsteren (zie Pinssen en Rovere)	24/1958
's-Hertogenbosch	19/1956; 22/1959
Heusden	19/1956; 20/1957; 24/1958; 23/1959; 24/1960
Hout (linie van den)	20/1959
Klundert	20/1956; 23/1959
Munnikenhof (linie van den -)	20/1956
Pinssen c.q. Pinnsen (fort)	21/1957; 27/1958; 22/1959

Steenbergen	24/1958; 23/1959
Terheijden	25/1958; 24/1959; 25/1960
Willemstad	20/1956; 21/1957; 25/1958; 24/1959; 26/1960
Woudrichem	21/1956; 21/1957; 26/1958; 27/1960

PROVINCIE NOORD-HOLLAND

Assendelft (v.m. Duitse bunkers)	18/1960
Beverwijk	12/1956; 12/1957; 17/1958; 16/1959
Edam	17/1959
Den Helder	12/1956; 13/1957; 17/1959
Hinderdam (fort -)	13/1957; 17/1958; 18/1960
Krommeniedijk-Zuidwijkermeer (Linie)	12/1956; 17/1958
Kwadijk (fort -)	18/1958
Naarden	13/1956; 13/1957 18/1958; 17/1959 19/1960
Pamnus	14/1956

Texel	14/1956; 15/1957 20/1958
Weesp	14/1956; 18/1959 20/1960

PROVINCIE OVERIJSEL

Hardenberg (Stad en Ambt Hardenberg)	13/1959; 14/1959
Veenbruggerschans (zie Har- denberg)	

PROVINCIE UTRECHT

Abcoude (werk aan het Gein);	17/1960
Blauwkapel	11/1956
Grebbeberg	11/1957
Nieuwe Hollandse Waterlinie	12/1956
Tienhoven (fort -)	18/1960
Utrecht (stad)	16/1959

PROVINCIE ZEELAND

Aardenburg	15/1956; 16/1957
Biervliet	22/1958
Breskens	16/1957
Ferdinandus (fort -)	15/1957

Goes	17/1957
Hulst	17/1956; 17/1957; 22/1958; 19/1959; 22/1960
Mauritsfort	/1960
Oostburg	20/1959
Philippine	18/1956; 20/1959
Rammekens (fort -)	18/1957
Retranchement	18/1957; 23/1958
St. Jan (fort -)	22/1960
Sluis	18/1956; 19/1957; 23/1958; 20/1959; 23/1960
Veere	21/1959; 23/1960
Vlissingen	19/1957; 23/1958
IJzendijke	21/1959; 23/1960

PROVINCIE ZUID-HOLLAND

Den Briel	15/1957
Gorinchem	15/1956; 15/1957; 20/1958; 20/1960
Hellevoetsluis	15/1956; 15/1957; 20/1958; 18/1959; 21/1960

Leiden	16/1957; 21/1958 19/1959
Ooltgensplaat	19/1959; 21/1960
Oostvoorne (Kustbatterij)	16/1957; 21/1958
Stenen Baak (zie Oostvoorne)	
Wierickerschans	22/1960
Zwammerdam	21/1958
